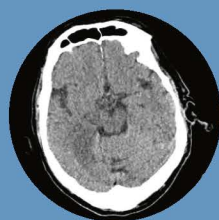
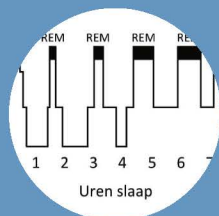
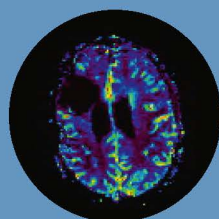
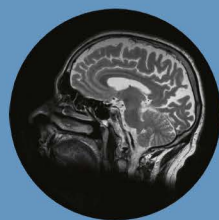

Probleemgeoriënteerd denken in de neuropsychiatrie

Redactie:

prof.dr. Arjen Slooter

dr. Didi Rhebergen

prof.dr. Chris Baeken

prof.dr. Sebastiaan Engelborghs

prof.dr. Odile van den Heuvel

Boom | deTijdstroom

Probleemgeoriënteerd denken in de neuropsychiatrie

Redactie: prof.dr. Arjen Slooter, dr. Didi Rhebergen, prof.dr. Chris Baeken,
prof.dr. Sebastiaan Engelborghs, prof.dr. Odile van den Heuvel

Probleemgeoriënteerd denken in de neuropsychiatrie

© Boom, 2026

De Tijdstroom is een imprint van Koninklijke Boom uitgevers

Uitgegeven door Boom
Prinsengracht 747-751
1017 JX Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher. No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of the publisher.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de illustraties en de artikelen volgens wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Ontwerp en verzorging omslag: Michiel van Kleef, Schoon Ontwerp.
Ontwerp en verzorging binnenwerk: Karin van Duuren, BoekenWijs.

ISBN 978 90 2447 530 8
NUR 876
www.boom.nl

Voorwoord

Na een bloeiperiode aan het begin van de twintigste eeuw raakte de neuropsychiatrie in de vergetelheid. Wetenschappelijk onderzoek had honderd jaar geleden geleid tot nieuwe therapeutische mogelijkheden, zoals de vroegtijdige behandeling van infectieziekten, waaronder dementia paralytica, de destijds meest gevreesde psychiatrische aandoening. Ook had onderzoek geleid tot preventie van psychiatrische stoornissen, zoals de toevoeging van jodium aan de voeding ter voorkoming van verstandelijke beperkingen en vertraagde ontwikkeling. Deze succesvolle strategieën hadden in de jaren na de Eerste Wereldoorlog een opvallend sterke daling van de prevalentie van neuropsychiatrische ziekten als gevolg. Door dit succes nam echter ook de klinische interesse voor de neuropsychiatrie af. Zowel in de neurologie als in de psychiatrie verschoof de belangstelling naar ziekten die beide medische disciplines als kenmerkend begonnen te beschouwen voor hun vakgebied. En zo groeiden de neurologie en psychiatrie steeds verder uit elkaar.

De laatste jaren is er weer volop belangstelling voor de neuropsychiatrie in de klinische praktijk en is het vak terug van weggeweest. Er zijn meerdere verklaringen voor deze terugkeer. De vergrijzing van de bevolking heeft geleid tot een sterke toename van ziektebeelden die worden gekenmerkt door cognitieve achteruitgang en laat ontstane vormen van depressie. Ook de komst van nieuwe epidemieën speelt een rol, die net als de epidemieën van meer dan honderd jaar geleden gepaard gaan met acute en chronisch postinfectieuze toestandsbeelden (zoals long-COVID). Daarnaast kunnen mensen met ernstige somatische ziekten nu op intensivereafdelingen worden behandeld en kunnen we kwetsbare ouderen tot op hoge leeftijd succesvol opereren. Ingrenpen bij kwetsbare ouderen gaan vaak gepaard met acute gedragsveranderingen (delirium) en soms lang aanhoudende cognitieve klachten.

Niet alleen ziet het landschap van de neuropsychiatrische ziekten er inmiddels heel anders uit dan aan het begin van de vorige eeuw, maar er is ook sprake van opvallende veranderingen in het beroepsprofiel van de medisch specialisten die werkzaam zijn op het gebied van de neuropsychiatrie. Was de klinisch werkzame zenuwarts voorheen de centrale medisch specialist en de gene die het gebied van de neuropsychiatrie overzag en coördineerde, tegenwoordig komen de medisch specialisten uit verschillende disciplines samen rondom een patiënt. Naast psychiaters en neurologen zijn geriateren, intensi-

visten, verpleeghuisartsen en klinisch neuropsychologen actief betrokken bij de diagnostiek en behandeling van patiënten met neuropsychiatrische ziekten. De gangbare werkwijze is inmiddels multidisciplinair geworden. Zo zijn er met andere ziekten en andere behandelaars grote verschillen tussen de neuropsychiatrie van vroeger en nu.

Wat in de loop van jaren echter niet is veranderd, is de grote aandacht voor gevalsbeschrijvingen als middel voor verwerving en doorgeven van nieuwe kennis. Ook in dit boek over neuropsychiatrie zijn gevalsbeschrijvingen als uitgangspunt genomen voor de bespreking van ziektebeelden die relevant zijn voor de klinische praktijk van nu. Elk hoofdstuk van dit boek begint met een ziektegeschiedenis met vervolggconsulten over het verdere beloop en de effecten van behandelingen. Hieruit komt de grote verscheidenheid aan klinische beelden naar voren waarmee neuropsychiatrische ziekten gepaard gaan. Ook het effect van de gedragsveranderingen op het dagelijks functioneren en de wijze waarop deze veranderingen tot onbegrip en isolement van patiënt en partner leiden, komen aan bod. De vele vragen die zij hierover hebben, vormen een terugkerend thema in deze ziektegeschiedenissen.

Om het multidisciplinaire karakter van de hedendaagse neuropsychiatrie te benadrukken, is ervoor gekozen om elk hoofdstuk van dit boek te laten schrijven door auteurs van wie ten minste twee afkomstig zijn uit verschillende disciplines. Velen van hen publiceren geregeld in internationale tijdschriften over neuropsychiatrische aandoeningen. Het boek weerspiegelt zo de brede expertise die er in ons taalgebied is op het gebied van de neuropsychiatrie.

De onderwerpen die aan de orde komen, zijn steeds relevant voor de klinische praktijk. Zo wordt een betrekkelijk kortgeleden 'ontdekte' neuropsychiatrische ziekte besproken: de auto-immuun encefalitis als de meest voorkomende behandelbare oorzaak van een snel progressieve dementie. Van oude en welbekende neuropsychiatrische ziekten als de wernicke-encefalopathie worden de recente inzichten op het gebied van diagnostiek en therapie besproken.

Ruime aandacht wordt besteed aan de gedragsstoornissen bij de verschillende ziektebeelden, zoals praktische informatie over de differentiële diagnostiek van de ziektebeelden die gekenmerkt worden door gedragsontremming en het verlies van impulscontrole. Andere hoofdstukken gaan in op apathie als een vorm van gedragsstoornis en op de ziekte van Parkinson als een neuropsychiatrische ziekte waarbij angstaanvallen en impulscontroleproblemen het ziektebeloop al vroeg kunnen kenmerken.

Het boek laat zien dat gedegen kennis van de neuropsychiatrie niet alleen belangrijk is voor diagnostiek en therapie van de ziektebeelden, maar ook voor een adequate begeleiding van patiënten (en hun partners). Door zijn praktische opzet is het zeer geschikt als een studieboek voor het onderwijs over neuropsychiatrie in de diverse medisch specialistische opleidingen.

Piet Eikelenboom, emeritus-hoogleraar ouderen- en neuropsychiatrie,
Vrije Universiteit en Universiteit van Amsterdam.

Inhoud

	Inleiding	12
1	Ik ben in een andere wereld <i>Arjen Slooter, Gerwin Huls, Indira Tendolkar</i>	13
2	Mijn buurman heeft camera's in mijn huis opgehangen <i>Paul David Meesters, Robin van Steenhoven</i>	22
3	Dokter, er komen bloemen uit uw hoofd! <i>Mirko Petrovic, Michel Van Lint, Arjen Slooter</i>	29
4	Steeds weer in de war <i>Kurt Segers, Barbara van Munster, Dirk Liessens</i>	37
5	Mijn zus slaat wild om zich heen <i>Fedor van Houwelingen, Dirk Van Roost, Richard Lazeron</i>	45
6	Een prikkelbare schooldirecteur <i>Ralph Kupka, Yolande Pijnenburg</i>	53
7	De accountant en zijn Facebook-verslaving <i>Sterre de Boer, Arjan Videler, Floor Duits</i>	60
8	Een zoekende vrouw die niet alleen durft te zijn <i>Sjacko Sobczak, Jessica Ruisch, Mathieu Vandenbulcke</i>	70
9	Word ik dement? <i>Dore Loef, Annemiek Dols, Esmée Verwijk</i>	80
10	Het is mistig in mijn hoofd <i>Sylvie De Raedt, Mirjam van Tricht, Eveline Veltman</i>	90
11	Een giftige nacht <i>Albert Batalla Cases, Maaïke Sikma</i>	99
12	Een autoverkoper die niet uit de startblokken komt <i>Thomas Zoon, Anja Flamez</i>	109

13	Een adolescent met een akelig gevoel <i>Frans Leijten, Iris Sommer</i>	118
14	Een tuinarchitecte die geen diepte meer ziet <i>Maxime Vande Vyver, Willy Garenfeld, Erik Hoff</i>	126
15	Raadselachtige bewegingen bij een adolescent <i>Femke Dijkstra, Marina de Koning-Tijssen, Danielle Cath</i>	135
16	De man die zijn vrouw voor een actrice aanzag <i>Robin van Steenhoven, Marjan Kromkamp, Hans van Mierlo, Patrick Cras</i>	148
17	Ik zie mezelf daar weer liggen <i>Lotte van Rijn, Arjen Slooter, Daphne Everaerd</i>	158
18	Ik wil dood <i>Sebastiaan Engelborghs, Dieter Zeeuws, Chris Baeken</i>	167
19	Alle remmen los <i>Odile van den Heuvel, Henk Berendse</i>	176
20	Ik ben uitgeput, ik kan niet stilzitten <i>Ilse De Volder, Jeanine Kamphuis</i>	185
21	Met mij is helemaal niets aan de hand! <i>Klaas Arts, Arnt Schellekens, Inge van de Ridder-de Jong</i>	195
22	Dokter, mijn man komt tot niets meer <i>Didi Rhebergen, Edo Richard</i>	203
23	Ik dook naar de bal en viel toen uit bed <i>Ysbrand van der Werf, Angelique Pijpers</i>	213
24	Het lukt niet meer <i>Yani Ramioulle, Maaïke Vos, Martin Taphoorn</i>	223
25	Veelzeggende stiltes <i>Rose Bruffaerts, Miet De Letter</i>	232
26	Door de hoeven zakken <i>Jeannette Gelauff, Sonja Rutten</i>	243
27	Ik wil hier helemaal niets mee te maken hebben! <i>Susanne de Bot, Emilia Bijlsma, Erik van Duijn</i>	253
28	Een psychotische man wordt doodziek <i>Peter van Harten, Wilson Abdo</i>	263
29	Ik heb mezelf niet meer in de hand <i>Boudewijn Bus, Sanne de Leeuw, Jan Wiersma</i>	273

30	Zeg ik het wel goed?	282
	<i>Gert-Jan Hendriks, Audrey van Vugt</i>	
	Afkortingen	293
	Redactie en auteurs	297
	Register	302

Inleiding

Neurologie en psychiatrie vormden ooit hetzelfde vakgebied, maar zijn daarna dermate ver uit elkaar gegroeid dat artsen in opleiding tot neuroloog nauwelijks nog onderwijs krijgen over psychiatrie, en dat psychiaters in opleiding bijna niet meer onderwezen worden in de neurologie. Dit heeft geleid tot een verlies van expertise op het gebied van de neuropsychiatrie, het raakvlak van de neurologie en de psychiatrie. Hoewel er uitstekende informatiebronnen bestaan over verschillende neuropsychiatrische ziektebeelden, ontbrak recent materiaal waarin de dagelijkse praktijk centraal staat. Met andere woorden, een boek waarin wordt uitgegaan van een klacht of symptoom, het klinisch redeneren toegelicht wordt en de impact van de aandoening op een patiënt en zijn naasten zichtbaar wordt. Het inspirerende casuïstiekboek *Neuropsychiatrie in de praktijk* van Paul David Meesters en Pim van Gool is, op het moment van verschijnen van dit boek, bijna twintig jaar oud en zal niet worden herzien.

Wij hopen dat dit boek een plaats zal vinden in de opleidingen tot neuroloog en psychiater, en dat het tevens bruikbaar is voor de opleiding in verwante vakgebieden, zoals geriatrie, ouderengeneeskunde, huisartsgeneeskunde en neuropsychologie. Ook hopen we aan te sluiten bij de behoeften van specialisten in deze vakgebieden.

Een casuïstiekboek streeft er niet naar een volledig overzicht te bieden van een vakgebied. We hebben auteurs uitgenodigd onderwerpen te bespreken die zij relevant vinden voor de genoemde doelgroepen. De redactie heeft gestreefd naar diversiteit en daarom zijn zowel Vlaamse als Nederlandse invloeden herkenbaar in het taalgebruik. Ook zijn alle hoofdstukken geschreven door auteurs uit verschillende vakgebieden. Ten slotte hebben we diversiteit in de achtergrond van de beschreven patiënten nagestreefd, onder andere wat betreft gender, leeftijd en achtergrond. Hun namen zijn niet steeds traditioneel Nederlands of Vlaams, en zijn allemaal fictief.

We danken iedereen die aan dit boek heeft bijgedragen. We zijn Jeroen Bos, Robin Coppen, Lars van Dee, Koen Demaegd, Marloes Derks, Annebelle Michielsen, Bram Nitert, Magali de Rooy, Nout Schukking, Vituran Velautham, Nick Weaver en Roy van der Zwaard erkentelijk voor hun kritische commentaar op eerdere versies van verschillende hoofdstukken.

Prof.dr. Arjen Slooter
Prof.dr. Sebastiaan Engelborghs
Prof.dr. Chris Baeken
Dr. Didi Rhebergen
Prof.dr. Odile van den Heuvel